

lembe veszi a deszki, szőregi variánsokat is.

Munkájának az a fejezete, amely a szokások mai változását vizsgálja, módszertani szempontból jelentős. Szempontjai a népi kultúra vertikális és horizontális változásai kapcsán nemcsak a délszláv népszokások elemzésekor hasznosíthatók, hanem a népi kultúra bármely területén. A szokások ilyen irányú alakulását a szerző szemléletes példákkal igazolja nemcsak a magyarországi délszláv anyagból vett példákkal, hanem a Jugoszláviában gyűjtött adatokkal is.

Fontos könyv Kiss Mária monográfiája. Elsősorban a magyar folkloristáknak nyújt adatokat az összehasonlító

vizsgálatokhoz, de ugyanilyen fontos a jugoszláv szakemberek számára is, mert jól tükrözi az archaikus szokásmotívumokat, melyek legtovább maradnak fenn egy-egy nép életében. Éppen emiatt kár, hogy a könyv végén nincs szerbhorvát vagy angol nyelvű összefoglaló, mert így csak azok forgathatják, akik magyarul is értenek. Jó lenne, ha a könyvnek elkészülne a szerbhorvát vagy angol változata is, mert a magyarul nem olvasó folkloristák csak a függelékben levő rítusénekeket, s a kötet végén olvasható gazdag bibliográfiát hasznosíthatják.

BESZÉDES Valéria

TÁRSADALOMTUDOMÁNY ÉS KÖRNYEZET

A környezetvédelem társadalmi-gazdasági kérdései.
Politikai Gazdaságtan Füzetek 62. szám. MKKE-PTK, Budapest, 1988

A környezeti problémák, mint köztudomású, régóta foglalkoztatják a világ jövője iránt érzékeny kutatókat és politikusokat. Két évtizeddel ezelőtt érlelődött az ENSZ-ben a környezeti válság megoldását szolgáló világméretű együttműködés szükségessége, alakult meg a Római Klub, és már 1972-ben összeült Stockholmban az első környezetvédelmi világkonferencia. A magyarországi kutatókat is foglalkoztatták e kérdések már a hetvenes évtized elején is, de a nyolcvanas évek belső gazdasági és környezeti krízishelyzete kellett ahhoz, hogy e problémákat ne lehessen a gazdasági és politikai döntéshozók által azzal elintézni, hogy nálunk ez nem komoly probléma, hiszen a szocialista tervgazdaság a környezeti válságra is gyógyír.

Környezetünk lerombolásával a jövőt veszélyeztetjük, ezért nő a társadalmi aktivitás, és ezen belül a fiatalság részvétele is. Gazdasági és társadalmi modernizációkkal szorosan összefüggő jelenségről van szó, nem múló divatról. A politika-tudományi elemzés és egyúttal a gyakorlat számára főként az elmúlt

2–3 év vetett fel olyan új kérdéseket, amelyek korábban nem vagy nem így jelentkeztek. Megjelentek az állampolgári kezdeményezések, növekvőben van a politikai részvétel igénye, és egyre-másra alakulnak az alternatív szervezetek, az új társadalmi mozgalmak. Gazdaságilag is egyre nyilvánvalóbb, hogy az olyan újratermelési folyamat, amely kirekeszti a környezetet szempontokat hosszú távon tarthatatlan. Mindezek miatt örömmel kell fogadnunk minden olyan törekvést, amely a környezeti probléma okainak feltárására, megoldási lehetőségek felvázolására vállalkozik. Ilyen tudományos munkát tartalmaz az alább ismertetendő kötet is.

A környezetvédelem társadalmi-gazdasági kérdései című kiadvány a Politikai Gazdaságtan Füzetek sorozatban jelent meg, s egy egyetemközi kutatócsoportban folyó munkát reprezentál. 1985 márciusában alakult meg az MKKE-PTK mellett A környezetvédelem társadalmi-gazdasági összefüggései elnevezésű kutatócsoport, melynek munkájába

közel húszan kapcsolódtak be. Politikai gazdaságtan-oktatókon kívül jövőkutató, filozófus, politológus, mérnök, jogász, újságíró, megyei környezetvédelmi titkár vesz részt tevékenységében. A kutatócsoport munkáját dr. Szlávik János, a Budapesti Műszaki Egyetem Környezetgazdaságtan Osztályának vezetője, egyetemi docens, a közgazdaságtudomány kandidátusa koordinálja, illetve irányítja.

A fenti kiadvány a kutatócsoport ülésin megvitatott anyagokból közli az alábbi öt tanulmányt:

Nováky Erzsébet: A környezeti folyamatok sajátosságai

Szlávik János: A környezetgazdaság néhány közgazdaságtudományi összefüggése

Szász Tibor: A környezetgazdaságtan néhány alapkérdése

Valkó László: A környezetvédelmi háttérparaszajátosságai, fejlődési tendenciái

Kósi Kálmán: A technológiai fejlődés és a környezet

Nováky Erzsébet bevezető tanulmányában a környezeti folyamatok sajátosságait elemezve ír ezek kialakulásáról, jellemzőiről, műszaki, gazdasági, társadalmi változásokkal és a környezeti állapottal való összefüggéseiről. Kiemeli e folyamatok globális, komplex jellegét, s a hosszú távú kihatásukból fakadó problémákat. Elemzi a folyamat és állapot jövőkutatási szempontból történő prognosztikus és jövőképzemléletű megközelítési lehetőségeit. A szerző fordulópontot tart szükségesnek a termelés technológiájában, a gazdasági szerkezetben és a társadalmi értékrendben a célból, hogy Magyarország környezeti állapotában hosszú távon ne a korábbi romlás, hanem inkább a javulás következzen be.

Szlávik János tanulmányában kiemelten foglalkozik a környezetszennyezés-környezetvédelemnek az árutermeléssel, a piaccal való összefüggéseivel. Liska Tiborral egyetértve amellett érvel, hogy nem a piaci viszonyok fejlett volta a környezeti problémák oka, hanem éppen az áru- és pénzviszonyok viszony-

lagos fejletlensége. Amint írja „az a fajta áruterelés, az a fajta piac, amely kirekeszti a környezeti szempontokat, szükségszerűen torz és hosszú távon tarthatatlan”. A szerző az előbbiekből kiindulva elemzi az érték- és árelméleti összefüggéseket, majd ír a környezeti szempontok érvényrejuttatásának módjairól. Ezen belül tér ki az extenzív és intenzív környezetvédelem gazdaságtudományi, szabályozási problémáira. A jelenleg működő magyar környezetvédelmi szabályozórendszer alacsony hatékonyságát vizsgálva Kornai János elemzéseire támaszkodva két problémakört vizsgál. Az egyik a „tűzoltó módszer” mint szabályozási mechanizmus, a másik a puha költségvetési korlát.

Szász Tibor a környezetgazdaság néhány alapkérdését vizsgálva NSZK-USA- és japánbeli tapasztalatokkal veti össze a magyar helyzetet. Bő statisztikai adatbázison elemzi a környezetvédelmi ráfordításokat, a környezetvédelem és versenyképesség, illetve foglalkoztatottság összefüggéseit. Elemzéseinek végső megállapítása, hogy „a szigorúbb, de az állami támogatást is jól felhasználó környezetpolitika elősegítheti a gazdaságtalan tevékenységek felszámolását, a műszaki fejlődés felgyorsítását, a népgazdaság nemzetközi versenyképességének fokozását”.

Valkó László a környezetvédelmi háttérparaszajátosságait, fejlődési tendenciáit elemzi. Ez az iparág, amely feltétele a sikeres extenzív környezetvédelemnek, a 70-es 80-as évtizedben a fejlett tőkés világ gyorsan fejlődő profitábilis ágazata. A szerző nemzetközi folyamatokat elemezve széles körű, főleg német nyelvű irodalmat feldolgozva arra a következtetésre jut, hogy a környezetvédelmi háttérparaszajátosságok fejlesztése mind környezetvédelmi, mind általános gazdaságfejlesztési érdekből elengedhetetlen Magyarországon is.

Kósi Kálmán a technológiai fejlődés és a környezet kapcsolatrendszerét vizsgálva kritikailag elemzi a működő technológiai rendszerek ember-környezet

egyensúlyát megbontó folyamatát. Vizsgálja a jövő tudományos fejlődésének fő irányait, s arra a következtetésre jut, hogy a jövő egyetlen lehetséges útja a környezetkonform technológiák kifejlesztése és elterjesztése a termelés minden területén.

A kiadvány tartalmazza a csoport tagjai környezetvédelemmel kapcsolatos szakmai tevékenységének bibliográfiáját is. Ez utóbbi ad teljesebb képet a kutatócsoport munkálkodásáról.

A kötet, amelyet Mihalik István szerkesztett, ő írt hozzá előszót is, ajánlható a környezetvédelem társadalmi-gazda-

sági kérdései iránt érdeklődőnek, s jól használhatják az oktatásban is az oktatók és a hallgatók.

Mivel a kötet az emberiség egésze létének, jövőjének alapkérdéseit érintő kérdések közül egynek, a környezeti problémának a közgazdasági, társadalmi vizsgálatát tűzte ki célul, és oldotta meg színvonalasan, ezért reméljük, hogy ösztönzőleg hat mind a magyarországi környezetvédelmi kutatások komplexitására, mind az e kutatásokban való nemzetközi együttműködésre.

HAJBE Éva